

บทบาทของครูในการเรียนรู้แบบ Active Learning

นำเสนอเมื่อ : 14 ต.ค. 2552

Active Learning

ในยุคปฏิรูปการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาเชื่อว่าในวงการครู-อาจารย์ในทุกระดับคงจะคุ้นเคยหรือได้ยินคำว่า **Active Learning** กันมาก และค่อนข้างจะเป็นคำที่คุ้นหูในวง ซึ่งฮิตติดตลาด (ครู) ผู้เขียนเคยค้นหาและสอบถามว่ามีคำศัพท์ใด ในภาษาไทยที่ใช้เรียกแทนคำนี้โดยบังหรือไม ซึ่งราชบัณฑิตยสถานหนึ่งก็บอกแก่ผู้เขียนว่า ถ้าจะให้ใช้ตรงตัวเลยก็ควรใช้ว่า **"การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม"** เพราะคำว่า Active แปลเป็นไทยคือ ก็มีส่วนร่วม ผู้เขียนคิดว่าน่าจะทำให้ครู-อาจารย์ทั้งหลายต้องฉงนกันต่ออีกกระมังว่า แล้วเจ้ากัมมันต์นี่แปลว่าอย่างไร ฉะนั้นจึงขอทับศัพท์ว่า Active Learning หรือชื่อย่อว่า AL ในการเขียนต่อไปนี้

ก่อนอื่น ขอให้นิยามหรือคำจำกัดความเกี่ยวกับ AL ดังนี้ ผู้เขียนเห็นด้วยกับนิยามที่ว่า AL นั้น **"เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความหมาย โดยการเรียนรู้มีอะตอมของนักเรียนด้วยกัน ในภาชนะ ครูต้องลดบทบาทในการสอนและการให้ความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง แต่ไปเพิ่มกระบวนการและกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการจะทำการกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น และอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยการพูด การเขียน การอภิปรายกับเพื่อน"** ซึ่งโดยหลักการก็จะไปสอดคล้องกับหลักการใหญ่ที่ว่า ถ้าเราให้ผู้เรียนรูจากจากอ่านอย่างเดียวผู้เรียนก็จะเรียนรูได้เพียง 20% ถ้าจากการฟังก็จะเพิ่มเป็น 30% แต่ถ้าได้มีโอกาสได้พบเห็นก็จะเพิ่มเป็น 40% ถ้าจากการพูดก็จะเพิ่มเป็น 50% และได้อ่านหรือปฏิบัติเองก็จะถึง 60% และได้เรียนรูจากกิจกรรมหลายๆ อย่างที่หลากหลายก็จะเพิ่มโอกาสที่จะเรียนรู้ถึง 90% ดังตารางข้างล่าง

ในกรณีที่เป็นเด็กโตหรือในระดับอุดมศึกษา AL จะกินความไปถึงความรับผิดชอบต่อการเรียนของนักศึกษาด้วย นั่นคือภาระที่ต้องพัฒนาลักษณะนิสัยทั้งด้านจิตใจและร่างกายให้มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมายทางการศึกษาของตนเองด้วย โดยสร้างนิสัยใน การไปเข้าชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทำการบ้านที่ผู้สอนมอบหมายให้อย่างดี และเมื่อทราบผลสำเร็จของ **"การบ้าน"** ก็พร้อมที่จะปรับปรุงและแก้ไขทำให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป ภาระความรับผิดชอบในการเข้าชั้นเรียน เด็กยิ่งเล็กเท่าไร ภาระงานจะมีน้อยลง คือมีน้อยกว่าเด็กโตที่เขาเรียนได้มากกว่า ปัญหาที่จะรอคอยคุณก็แก้ไขได้ ถูกลงหวังให้ผู้เรียนมีสภาพการเรียนรู้ที่ Active สภาพการสอนของครูก็ต้อง Active ด้วย นั่นคือจะเกิด Active Learning ได้ก็ต้องมี Active Teaching ดังนั้น ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็จะต้อง "เตรียมตัว" ทั้งสองฝ่ายจึงจะเกิดสภาพที่ Active ขึ้นมาได้

การเตรียมตัวด้านผู้เรียน

นอกจากจะต้องพาตัวเองหรือบังคับตัวเองให้ไปเข้าชั้นเรียนแล้ว สิ่งที่จะก่อให้เกิดบรรยากาศของ AL ได้ ผู้เรียนก็ต้องเตรียมตัวในเรื่องต่อไปนี้ คือ

อ่านบทเรียนหรือทำการบ้านที่ได้รับมอบหมายมาล่วงหน้า
ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว
เตรียมใจที่จะเรียนอย่างสนใจ
เตรียมกายให้พร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ
ขยันเรียน สิ่งที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศ AL ได้ นั้น ผู้เรียนจะต้องไม่ออกไปนอกห้องบ่อย พยายามนั่งแถวหน้า ซึ่งเป็นปัญหาสำหรับเด็กโตๆ ที่มีโอกาสได้เลือกที่นั่งเอง และมักจะไปเลือกนั่งแถวหน้า นอกจากนี้ ต้องพยายามเป็นผู้ฟังที่ Active คือ ตื่นตัวตลอดเวลาวาดไรพูดอะไร ไม่ว่าจะเป็นครูหรือเพื่อนร่วมชั้น และต้องมีส่วนร่วมในการสนทนาตอบต่อการพูดคุยนั้น และสุดท้ายต้องจดบันทึกสม่ำเสมอ

บทบาทของครู

ที่น้าดูบทบาทครูนั่นว่าต้องเตรียมตัวอย่างไร และดำเนินการอย่างไรจึงจะทำให้เกิดบรรยากาศของ AL ได้ ซึ่งจากการวิเคราะห์พฤติกรรมของครูที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นครูแห่งชาติจะพบองค์ประกอบของความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนอยู่เสมือนๆ กัน หรือคล้ายๆ กัน คือ การเตรียมตัวให้พร้อมที่จะสอน หรือ ศึกษาขอบเขตและกรอบในการทำงาน ศึกษาฝ่ายผู้เรียน วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง จัดระบบการเรียนการสอน ซึ่งจะเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด รวบรวมทรัพยากรและผลิตชิ้นเพิ่มเติม โดยเฉพาะสื่อต่างๆ ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและพัฒนางาน ประเมินผล-สรุปผลและนำกลับไปปรับปรุง ในระบบการเรียนการสอนนั้นภาระที่จะให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมมากที่สุดได้นั้น กรณีที่เป็นเด็กโตหรือระดับนักศึกษาแล้ว ผู้สอนจะต้องพยายามสร้างนิสัยการเรียนรู้แบบ AL ให้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอด้วย โดยจะต้องให้ผู้เรียนได้รู้ตัวว่าในขณะที่ผู้เรียนจะดูตัวเองจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับอะไรบาง สิ่งที่จะเรียนรู้กันไปเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เราเรียนไปแล้วอย่างไร สิ่งที่เราเรียนนั้นมันสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับความเป็นไปของโลกปัจจุบันอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะรู้ว่าอะไรที่จริงหรือข้อความที่รับรู้ไปนั้นถูกต้องแน่นอน กลับไปตรวจสอบ "การบ้าน" หรือสิ่งที่ค้นคว้าใหม่ที่เราได้ทำดูกับที่ถูกต้องกับคำถามไหน สามารถสอบถามความเพิ่มเติมนอกจากนั้น หรือไปทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้ได้คำตอบก่อนที่จะสรุปคำตอบสุดท้าย โดยต้องฟังหรือหาคำตอบให้ได้มาอย่างสมบูรณ์ก่อนที่จะสรุปนำเสนอ กิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม นั้นนำไปสู่ความกระตือรือร้นหรือตื่นตัวที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่จริงก็ไม่ใช่ของใหม่ในวงการจัดการเรียนการสอนของไทย เพียงแต่ว่าหาที่ผ่านมาผู้สอนไม่ค่อยเอาใจใส่กัน หรือใช้กันน้อย อาจเป็นเพราะต้องใช้เวลาในการเตรียมการและการติดตามผล

จึงอาจทำให้ผู้สอนรู้สึกว่าการกล่าวและหรือยุ่งยาก เช่น การให้ทำโครงการ การฝึกปฏิบัติ การทดลอง การค้นคว้าอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การอ่าน การเขียน เกม ฯลฯ แต่กิจกรรมระหว่างเด็กเล็กกับเด็กโตอาจต่างกันในรายละเอียดเพราะวุฒิภาวะต่างกัน เช่น สำหรับเด็กเล็กการฝึกให้รู้จักความและนามจากอภิปราย พูดคุยกันนั้น ก็ควรจะทำควบคู่กันและหรือการให้คำแนะนําช่วยเหลือจากผู้สอน แทนที่จะปล่อยให้เด็กเรียนรูด้วยตัวเองเหมือนเด็กที่โตแล้ว อย่างไรก็ตามที่นาสังเกตประการหนึ่งก็คือ ในชั้นตอนที่จะให้ผู้เรียนได้ช่วยกันคิดด้วยตนเองให้มากที่สุดนั้นตัวกิจกรรมหลักจะวางจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนไปประเทศไทยกับต่างประเทศ โดยเฉพาะทางตะวันตก อาจแตกต่างกันเป็นอย่างมาก ในด้านกิจกรรมการคนควาในห้องสมุด นักเรียนไทยจะไม่คุ้นเคยกับการไปค้นหาหาความรู้จากห้องสมุดจากจากอ่านมากนัก การทำรายงานเพื่อส่งครูก็จะทำไปอย่างนั้น โดยไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ถ้าจะกล่าวที่ไป เหตุผลน่าจะเป็นอย่างนี้เพราะพฤติกรรมของผู้สอนคิดว่าให้ความสำคัญกับการรายงานมากกว่าเพียงใด ส่วนใหญ่อาจเห็นวางยดี สังเกตว่าเป็นการให้ทำรายงาน แต่ไม่เคยสนใจที่จะตรวจหรืออ่านแล้วแจ้งให้ผู้เรียนได้ทราบ ว่า สิ่งที่เขาไปค้นควาความนั้นมันดีมากน้อยเพียงใด ครูบอกผู้ที่ต้องการไม่ ตอบข้อคำถามได้ชัดเจนหรือเปล่าวัยเหตุนี้เราจึงไม่เห็นเด็กไทยเรียนรูจากจากอ่านหรือค้นควาสักเท่าใดนัก โดยเฉพาะในยุคที่ผู้เรียนเฟื่องฟูอย่างเท่าเทียมกัน

และในบางครั้งผู้สอนก็อาจเข้าใจผิดว่า การที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างกระตือรือร้นจึงต้องมีส่วนร่วมมาก โดยแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยให้มากที่สุด ซึ่งการที่นักเรียนถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ เพียงกลุ่มละ 2-3 คน แล้วก็นั่งเรียนอยู่ด้วยกันก็ไม่ได้ หรือทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยกันทั้งหมดก็ได้ ไม่ใช่การเรียนรู้อย่าง Active Learning การที่จะตัดสินว่านี่เป็น AL ได้ก็ต่อเมื่อไม่ว่าจะมีการแบ่งกลุ่มย่อยหรือไม่ก็ตาม จะต้องมีการสนทนาเกิดขึ้น

มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนด้วยกัน
บรรลุสำเร็จทางวิชาการ
เกิดทักษะทางด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน
มีการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดไปสู่ในระดับที่สูงขึ้น
เกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและเกิดแรงจูงใจต่อการเรียนรู้
ได้มีผู้แนะนํา การฝึกการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันอย่างง่ายที่สุด คือ การให้ผู้เรียนได้จับคู่กันทำการกิจกรรมด้วยกัน อาจเริ่มต้นจากจับคู่กันอ่านในเรื่องเดียวกัน แล้วผลัดกันตั้งคำถาม-และตอบ หรือไปเตรียมตัวอ่านมาล่วงหน้า เตรียมคำถามมา แล้วจึงคอยมาจับคู่กันถามตอบ แต่ไม่ว่าจะใช้เทคนิคใดๆ ก็ตาม จะต้องไม่ใช่ซ้ำซาก เพราะจะเกิดความเบื่อหน่ายและการจับคู่ผู้เรียนก็ควรปรับเปลี่ยนคู่บ่อยๆ และควรเลือกประเภทของหนังสือที่จับคู่กันให้แตกต่างกัน (เพื่อนสนิทมักจะนั่งชิดกัน) และหนังสืออื่นใด การวางแผนจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิด AL นั้นจะต้องถือว่าการกิจกรรมนั้นเพื่อวัตถุประสงค์ใด จัดเพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับใคร ต้องใช้เวลามากน้อยเพียงใด เราต้องการเพียงกิจกรรมการพูดคุยเพื่อคนหาคำตอบกัน หรือมีกิจกรรมอย่างอื่นที่จะต้องทำต่อเนื่องด้วย ทั้งนี้เพื่อการใช้เวลาที่เหมาะสม ตลอดจนมีเวลาเพื่อสรุปและประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ด้วย

อนึ่ง ในการศึกษาทำความเข้าใจให้พินิจกระบวนการ Active Learning ไปเพื่อการเรียนการสอนนั้น เราพบว่ามีความสำคัญ หลายๆ คำที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ เช่น Cooperative Learning, Child Centre, Collaborative Learning ฯลฯ ซึ่งแต่ละคำจะมีความเกี่ยวข้องกันและมีส่วนหนึ่งที่เหมือนกัน แต่การศึกษาในรายละเอียดและจะพบว่าไม่เหมือนกัน ซึ่งถ้ามีโอกาสจะเขียนเล่าถึงกระบวนการที่แตกต่างกันมาให้อ่านกันใหม่

สำหรับบทสรุปของ Active Learning นั้น ก็น่าจะเป็นว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่จะทำให้เกิดสภาพของ Active Learning ได้ แต่เหนือสิ่งอื่นใด ผู้ที่จะก่อให้เกิดสภาพนี้ได้คือ ครูผู้สอนที่จะต้องมีสภาพของ Active Teaching ก่อน และไม่ว่าเราจะใช้คำศัพท์ใดๆ หรือชื่อเรียกหรือคำจำกัดความใดๆ ก็ตามหรือแบบก็ตามสิ่งที่เราในฐานะครูผู้สอน ซึ่งควรรับผิดชอบโดยครูจัดการเรียนรูของผู้เรียนนั้น จะต้องคำนึงถึงก็คือทำอย่างไรจึงจะให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรูที่พึงประสงค์ และครบถ้วนตามที่สังคมยุคปฏิรูปการศึกษาได้มุ่งหวังไว้ ไม่ใช่สอนเพื่อเด็กเรียนรูเพียงเพื่อจำเอาคำตอบเราไปเท่านั้น "การฝึกการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ง่ายที่สุด คือ การให้ผู้เรียนได้จับคู่กันทำการกิจกรรมด้วยกัน อาจเริ่มต้นจากจับคู่กันอ่านในเรื่องเดียวกัน แล้วผลัดกันตั้งคำถาม-และตอบ" "ครูต้องลดบทบาทในการสอนและการให้ความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง แต่ไปเพิ่มกระบวนการและกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการจะทำการกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น และอย่างหลากหลาย"

ที่มาข้อมูล : วารสารวิชาการ ปีที่ 6 ฉบับที่ 9 กันยายน 2546
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรมวิชาการ
ที่มาเว็บ : <https://www.myfirstbrain.com>